

аналогією, така ж процедура повинна бути застосована і до тлумачення кримінального процесуального закону. І в цьому випадку буде також застосовуватись прецедентна форма при прийнятті рішення у аналогічних ситуаціях.

Таким чином, можна припустити, що сама методологія тлумачення правових норм поки недосконала. Інакше кажучи, в процесі застосування норм кримінального процесуального права використовуються в повному обсязі методи тлумачення, що іноді ускладнює з'ясування правозастосовувачем волі законодавця, викладеної в сформульованому нормативному акті. При цьому, розгляд видів тлумачення за суб'єктами (легальне, судове, доктринальне) призводить до висновку про те, що під тлумаченням правових норм слід розуміти не тільки з'ясування, але і в певних випадках роз'яснення їхнього змісту [7, с. 8].

Список використаних джерел

1. Белоносов В.О., Горожанин А.В. Аналогия в уголовном процессе России. – Самара,: Изд-во самарского юридического инта.,2011. 140 с.
2. Венгеров А. Б. О прецеденте толкования правовой нормы. С. 3–19.
3. Элькин П.С. Толкование и применение норм уголовно-процессуального права. М., 1967.
4. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : Монографія / О. В. Капліна. Х. :Право, 2008. 296 с.
5. Конституція України: Офіц. видання. Станом на 30 вересня 2016 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI; зі змін. і доповн. // База даних «Законодавство України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
7. Петражицкий Л. И. Очерки философии права. – СПб., 1900. 316 с.
8. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка : навчальний посібник для вищих навчальних закладів / І. Д. Шутак, І. І.Онищук. – Івано-Франківськ, 2013. – 496 с.

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗОВНІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ МВС УКРАЇНИ

Заяць Р.Я., кандидат юридичних наук, доцент Львівського університету бізнесу та права

<https://orcid.org/0000-0002-4726-6362>

Zayac R.Y. TO THE CHARACTERIZATION OF EXTERNAL ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF THE ACTIVITY OF SCIENTIFIC-RESEARCH EXPERT-FORENSIC INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

***Анотація.** В статті, на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України надано характеристику окремих зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Визначено проблеми зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, на які необхідно звернути увагу законодавцю з метою подальшого удосконалення діяльності останніх.*

Ключові слова: зовнішньо-організаційні засади, науково-дослідні експертно-криміналістичні установи, МВС України.

***Abstract.** In the article, on the basis of the analysis of scientific views of scientists and the norms of the current legislation of Ukraine, a description of certain external organizational principles of the activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is given. The problems of foreign-organizational principles of activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which need to pay attention to the legislator with the purpose of further improving the activities of the latter, are determined.*

That is why the purpose of the article is to: give a description of the external organizational principles of the activities of research and expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

It should be noted that under the external organizational principles of the research and development of expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine should be understood as a set of measures

determined at the legislative level that may be applied by entities that are not part of the NDECU system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in order to organize and organize the activities of the latter.

It is worth noting that today in the scientific literature practically there are no theoretical approaches to the characterization of the external organizational principles of the activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. In our opinion, this is a significant gap, because the lack of theoretical developments negatively affects the practical implementation of the organization and activities of research institutions.

Keywords: foreign-organizational principles, scientific-research expert-forensic institutions, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день можемо констатувати, що діяльність науково-дослідних експертно-криміналістичних установ відіграє все більшу роль у функціонуванні МВС України. Призначення вказаних установ є комплексним, воно полягає у: по-перше, забезпеченні діяльності Міністерства внутрішніх справ в частині виконання даним органом окремої групи повноважень; по-друге, забезпеченні використання спеціальних знань в рамках досудового розслідування шляхом організації залучення спеціалістів; по-третє, координуванні судово-експертної діяльності, в рамках проведення експертно-криміналістичних досліджень в кримінальних провадженнях та інших процесуальних правовідносинах; по-четверте, у науково-методологічному забезпеченні діяльності експертно-криміналістичного характеру Міністерства внутрішніх справ України за допомогою проведення конференцій, круглих столів, розроблення наукової літератури тощо. Під час виконання визначених на нормативно-правовому рівні завдань і функцій науково-дослідні установи вступають у відповідні правовідносини з іншими суб'єктами, що не входять до системи наведених установ. У такому разі виникають і розвиваються правовідносини, що мають зовнішній характер, а тому актуальною є характеристика зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних установ [1, с.109].

Стан дослідження. Окремі проблемні аспекти діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України у своїх наукових працях розглядали: О.Н. Ярмиш, В.О. Серьогін, Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький, А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко, Д.Д. Вачугов, Т.Е. Березкіна, Н.А. Кислякова, В.В.Яременко, О.М.Сліпушко, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових праць, вченими недостатньо уваги було приділено характеристиці зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Саме тому метою статті є: надати характеристику зовнішньо-організаційним засадам діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи розгляд основного питання в першу чергу відзначимо, що під зовнішньо-організаційними засадами діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід розуміти сукупність визначених на законодавчому рівні заходів, які можуть застосовувати суб'єкти, що не входять до системи НДЕКУ МВС України, з метою організації та упорядкування діяльності останніх. Зазначені заходи повинні бути спрямовані: по-перше, на створення необхідних зовнішніх умов роботи вказаних установ; по-друге, на підвищення ефективності їх роботи; по-третє, налагодженню їх організаційної структури. Спираючись на аналіз норм чинного законодавства України та наукові погляди вчених, можна виділити наступні зовнішньо-організаційні засади діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України: 1) нормативно-правове забезпечення діяльності НДЕКУ МВС; 2) фінансове та матеріально-технічне забезпечення; 3) здійснення зовнішнього контролю за діяльністю установ; 4) оптимізація структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України (прийняття уповноваженими органами управлінських рішень щодо утворення, реорганізації, ліквідації установ, а також визначають статус таких установ та інших пов'язаних з ним суб'єктів). Розглянемо кожен із вказаних вище організаційних засад окремо.

Розглядаючи нормативно-правове забезпечення діяльності НДЕКУ МВС, в першу чергу слід відзначити, що у науковій літературі існує чи мала кількість підходів до визначення поняття «правове забезпечення». Так, Ю.О. Тихомиров правове забезпечення виділяє як самостійний вид забезпечення управління, взаємодіючий з іншими, що виражає його загальнозначущий соціальний і організаційний прояв [2, с.56]. М. Ю. Яковчук стверджує, що правове забезпечення - це систем впорядкованих законодавчих актів, постанов, указів та інших нормативно-правових актів органів державної влади й управління, наділених повноваженнями в сфері регулювання страхової діяльності [3, с.87]. Основними ознаками правового забезпечення, на слушну думку О.І. Базпалової, є [4, с.113]: 1) тісний зв'язок із державою (саме держава в особі її відповідних органів розробляє та приймає необхідні нормативно-правові акти, норми яких регулюють різноманітні аспекти управління органами поліції); 2) доцільність (конкретні правові акти приймаються з урахуванням нагальних потреб сучасності, тієї ситуації, що склалась у державі, існуючих загроз належній діяльності суб'єкта); 3) комплексний характер та системність (правове забезпечення за своєю природою є складною структурою; варіації нормативно-правових актів відрізняються залежно від суб'єкта, що їх приймає, цілей, які ставляться перед конкретним нормативно-правовим актом, та очікуваних результатів, а також використаного при цьому юридичного інструментарію); 4) владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування; 5) поєднання нормативно-правового та індивідуального регулювання; 6) адресність і вибіркового характеру впливу (норми відповідних правових актів із метою забезпечення їх ефективного функціонування та здійснення результативного впливу спрямовуються до конкретного кола суб'єктів, тобто відбувається певна персоніфікація адміністративно-правових норм); 7) процесуальний характер реалізації (у відповідних адміністративно-правових нормах міститься вказівка на послідовність та узгодженість дій, тобто певний правовий алгоритм здійснення завдань, покладених на відповідних суб'єктів управління); 8) тривалість у часі та стадійність (спочатку приймаються закони, норми яких регламентують найбільш значущі моменти, що виникають під час забезпечення діяльності суб'єкта, а потім із метою деталізації норм, що містяться в законах, приймаються підзаконні нормативно-правові акти, які конкретизують і деталізують закони); 9) цілеспрямований, організований і результативний характер; 10) упорядкованість (норми, що містяться в нормативно-правових актах, які регулюють особливості діяльності конкретного суб'єкта, являють собою не просту сукупність, а впорядковану систему, якій притаманна внутрішня погодженість і наявність взаємозв'язків); 11) нормативність (ця ознака характерна лише для нормативно-правових актів і не стосується актів індивідуальної дії) [4, с.113]. Вказаний, О.І. Базпаловою перелік характерних особливостей правового забезпечення, на нашу думку, також можна застосувати і для досліджуваної сфери.

Таким чином, під правовим забезпеченням діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід розуміти систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, які приймаються уповноваженими органами державної влади, та які містять норми, що спрямовані на забезпечення ефективної діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Можна із впевненістю говорити про те, що від повноти та всебічності нормативно-правового забезпечення діяльності НДЕКУ МВС України, на пряму залежить ефективність та якість виконання ними своїх функцій.

Наступною зовнішньо-організаційною засадою діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід вказати фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності вказаних установ. Єдиною метою фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності вказаних вище установ, є підтримання їх нормального функціонування, забезпечення виконання поставлених перед ними завдань, ефективного здійснення ними визначених у законодавстві функцій, а також схожі засоби здійснення такої діяльності (постачання в достатній кількості необхідних

грошових, матеріальних та технічних ресурсів), здається можливим надати таке визначення досліджуваному поняттю [5, с. 42]. Таким чином, погоджуючись із А.А. Манжулою зазначимо, що фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності науково-дослідних установ України являє собою комплекс визначених на нормативно-правовому рівні заходів із постачання таким установам ресурсів фінансового (грошового) та матеріально-технічного характеру задля забезпечення їх нормального функціонування, підвищення ефективності їх діяльності та виконання покладених на них завдань [5, с. 42]. Отже, від рівня матеріально-технічного та фінансового забезпечення науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України напряму залежить ефективність їх роботи. Зазначене пояснюється тим, що в сучасних умовах, здійснення будь-якої діяльності є неможливим без відповідної підтримки, адже проведення наукових досліджень, а також експертної діяльності, вимагає певних витрат. А відтак, важливість матеріально-технічного та фінансового забезпечення обумовлює необхідність пошуку нових джерел фінансування цих установ (як зовнішніх так і внутрішніх).

Наступною зовнішньо-організаційною засадою діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України є здійснення державного контролю за діяльністю вказаних установ суб'єктами, які не входять до системи суб'єктів НДЕКУ МВС України. Так, на думку Ю.П. Битяка, державний контроль - це складова частина (елемент) управління, що забезпечує систематичну перевірку виконання Конституції, законів України, інших нормативних актів, додержання дисципліни і правопорядку і полягає у втручанні контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних органів, даванні їм обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміні чи скасуванні актів управління, вжитті заходів примусу щодо підконтрольних органів [6, с.223-224]. С.Г. Стеценко вважає, що державний контроль - це одна з функцій державного управління, що полягає в оцінюванні правомірності діяльності об'єкта контролю та здійснюється відповідними державними органами (посадовими особами). Причому контроль даний дослідник визначає як організаційно-правовий спосіб забезпечення законності й дисципліни, що характеризується спостереженням і перевіркою правомірності діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручатися в оперативно-господарську та виробничу діяльність для усунення виявлених недоліків [7, с.195-196; 8]. Державний контроль, доводить В.С. Шестак, - це самостійна чи зовнішньо ініційована діяльність уповноважених на те суб'єктів, яка спрямована на встановлення фактичних даних щодо об'єктів цього контролю задля визначення їх відповідності (невідповідності) тим правомірним оціночним критеріям, котрі припускають застосування адекватних одержаному результату заходів реагування в унормованому порядку [9, с.7]

Таким чином, державний контроль, як зовнішньо-організаційна засада діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України представляє собою самостійну, незалежну діяльність уповноважених органів державної влади, яка спрямована: по-перше, на оцінку якості та ефективності діяльності цих установ; по-друге, на перевірку стану дотримання ними норм чинного законодавства України; по-третє, на перевірку виконання вказаними установами управлінських рішень вищестоящих органів; по-четверте, за результатами проведення контролю можуть бути прийняті відповідні управлінські рішення, що дозволять вирішити виявлені проблеми в діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. А відтак, беззаперечно, контроль, є однією із найважливіших зовнішньо-організаційних засад діяльності НДЕКУ МВС України.

Варто також відзначити, що аналіз положень чинного законодавства України дає змогу констатувати, що реалізація зовнішнього контролю за діяльністю науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України ускладнюється декількома факторами: 1) в жодному нормативно-правовому акті, який прямо чи опосередковано визначає засади діяльності НДЕКУ МВС України не визначено коло суб'єктів, які

уповноважені здійснювати зовнішній контроль за їх діяльністю; 2) на законодавчому рівні також не визначено форми, методи і напрямки здійснення такого контролю; 3) відсутній законодавчий механізм та порядок проведення такого контролю. Вирішення вказаних нами вище проблем, дозволить якісно покращити здійснення такого контролю, що в свою чергу позитивно відобразиться на ефективності виконання науково-дослідними експертно-криміналістичними установами МВС України своїх функцій.

І останньою зовнішньо-організаційною засадою є оптимізація структури науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, яка в тому числі передбачає прийняття уповноваженими органами управлінських рішень щодо утворення, реорганізації, ліквідації установ, а також визначають статус таких установ та інших пов'язаних з ним суб'єктів; тощо. Варто зазначити, що від належно побудованої організаційної структури наряду залежить ефективність роботи установ, оперативність прийняття управлінських рішень, їх доведення до виконавців, тощо.

Останній аспект зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, якому ми приділимо увагу, є взаємодія цих установ із іншими суб'єктами. Так, з точки зору логіки, зазначає Н.І. Кондаков, взаємодія – це загальна форма зв'язку предметів, явищ об'єктивної дійсності, а також зв'язку думок, що є відображенням предметів, явищ і їх зв'язків та відносин у свідомості людини. Взаємодія – це не лише зовнішнє зіткнення предметів, а зв'язок внутрішніх моментів, не просто причинний зв'язок, а й трансформація один в одного взаємодіючих предметів [10, с.74]. З точки зору філософії взаємодія відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, взаємозв'язки між різними об'єктами, характеристику форм людської діяльності й пізнання, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємовплив, а також породження одним об'єктом іншого. Так, взаємодія являє собою вид безпосереднього чи опосередкованого, зовнішнього чи внутрішнього зв'язку. Взаємодія – це універсальна форма руху, становлення, розвитку процесу, визначає існування й структурну організацію будь-якої матеріальної системи [11, с.199; 12, с.135]. Отже, філософській категорії «взаємодія» властива наявність: а) таких відносин (зв'язків), які дають змогу об'єктам впливати один на одного; б) самого впливу, у результаті якого відбуваються двосторонні зміни суб'єктів, що взаємодіють [13, с.40]. В контексті представленого наукового дослідження нас більше цікавим поняття «взаємодії» з точки зору теорії управління.

На думку Є.Ю. Бараша, взаємодія - це такий стан взаємозв'язків між суб'єктами спільної діяльності, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань щодо забезпечення виконання кримінальних покарань [14, с.132; 15]. В.М. Плішкіна виділяє такі ознаки взаємодії, що використовуються в теорії та практиці управління: 1) взаємодія – це діяльність; 2) наявність декількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії; 3) погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами; 4) спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів; 5) наявність нормативної (правової) бази взаємодії; 6) становище, яке обіймають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи; 7) зміст завдань, які виконуються суб'єктами взаємодії; 8) спільна діяльність [16, с.500].

Таким чином, в контексті представленого наукового дослідження під взаємодією слід розуміти спільну, взаємоузгоджену діяльність науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України з іншими суб'єктами, які не входять до системи цих суб'єктів. Ключовою метою такої взаємодії є забезпечити ефективне функціонування НДЕКУ МВС України. Варто підкреслити, що без взаємодії реалізація зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України є неможливою. Так, науково-дослідні установи разом із іншими органами державної влади розробляють нормативно-правові акти, які покликані врегулювати правовідносини у зазначеній сфері, подають пропозиції по вдосконаленню чинного законодавства. Крім того, спільно вирішуються питання матеріально-технічного,

фінансового та кадрового забезпечення НДЕКУ МВС України. А відтак, взаємодії є невід'ємною складовою в організації діяльності будь-яких установ, підприємств чи організацій, в тому числі і науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Висновок. Завершуючи представлене наукове дослідження варто констатувати, що на сьогодні в науковій літературі практично відсутні теоретичні підходи до характеристики зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. На нашу думку, це є суттєвою прогалиною, адже відсутність теоретичних розробок негативним чином впливає на практичну реалізацію організації та діяльності науково-дослідних установ. Крім того, в ході проведення наукового дослідження, нами було визначено проблеми зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, на які необхідно звернути увагу законодавцю з метою подальшого удосконалення діяльності останніх.

Список використаних джерел

1. Манжула А.А. Характеристика зовнішньо-організаційних засад діяльності науково-дослідних установ в Україні Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – №34. – Т 2. – С. 109-112.
2. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс : полный курс / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 2001. – 652 с
3. Яковчук М. Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Яковчук Михайло Юрійович. – Ірпінь, 2009. – 244 с.
4. Безпалова О.І. Правове забезпечення управління органами поліції України / О.І. Безпалова // Адміністративне право і процес. 2017. № 9(259). С. 111-115.
5. Манжула, А. А. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності науково-дослідних установ в Україні: поняття та сутність [Текст] / А. А. Манжула // Науковий вісник Ужгородського Національного університету : Серія: Право / гол. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2015. – Вип. 35. Ч. 1. Т. 2. – С. 40–43.
6. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак. / За ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2000. – 520 с.
7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / Семен Григорович Стеценко. — К. : Атіка, 2007. — 624 с.
8. Кобринський В.Ю. Державний контроль у сфері національної безпеки України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кобринський Віталій Юрійович. – К., 2008. – 209 с.
9. Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. 12.00.01. – Національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2002. – 18 с.
10. Кондаков Н.И. Логический словарь. – М.: Наука, 1971. – 656 с.
11. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А.М. Прохорова. – 2-е изд. – М.: Научное издательство «Большая Российская энциклопедия»; СПб: Норинт, 1998. – С. 1456
12. Современный философский словарь / Под общ. ред. В.Е. Кемерова, 2-е изд. – Лондон, Франкфурт-на-Майне, Па-риж, Люксембург, Москва, Минск: Панпринт, 1998. – 1064 с.
13. Малюткин В.А. Организация взаимодействия подразделений органов внутренних дел в осуществлении профилактики преступлений: Лекция № 13 / В.А. Малюткин ; под ред. Г.А. Аванесова. – М. : РИО МВД СССР, 1976. – 447 с.
14. Бараш Є.Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Бараш Євген Юхимович – Харків, 2006. – 190 с.
15. Зливко С.В. Правові та організаційні засади діяльності державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах : дис ... канд. юрид. наук:12.00.07 / Станіслав Володимирович Зливко . – Ірпінь : Б.в., 2010 . – 241 с.
16. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За заг. ред. к.ю.н. Ю.Ф. Кравченка. – К.: НАВСУ, 1999. – 702с.